

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

А.С. Романюк, В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблоцка

**ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ КРАЇН
ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

Навчальний посібник

Львів
ЛНУ імені Івана Франка
2014

УДК 32(4–11+4–191.2)(075.8)

ББК ФО(4)я73

Р 698

Рецензенти:

Бурдяк В.І., доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича

Зеленько Г.І., доктор політичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та політології Інституту політичних і етнонаціональних досліджень імені Івана Кураса НАН України

Турчин Я.Б., доктор політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук Національного університету „Львівська політехніка”

Р 698 Політичні інститути країн Центрально-Східної Європи : порівняльний аналіз / А.С. Романюк (заг. ред.), В.С. Литвин, Н.В. Панчак-Бялоблоцка. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 358 с.

Проаналізовано основні особливості та тенденції розвитку політичних інститутів у країнах Центрально-Східної Європи за період після падіння „Берлінського муру”. Напрацьовано механізми адекватної оцінки національних політичних інститутів (глави держави, парламенту, уряду, виборів, партій тощо) у форматі порівняльного аналізу. Розглянуто особливості переходу країн Центрально-Східної Європи від авторитаризму до демократії. Проаналізовано еволюцію основних соціополітичних поділів у країнах Центрально-Східної Європи. З’ясовано головні особливості інтеграції країн регіону до Європейського Союзу.

Для студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів, політиків та державних службовців, усіх, хто цікавиться проблемами політичних інститутів країн Центрально-Східної Європи.

Рекомендовано Вченою Радою Львівського національного університету імені Івана Франка як навчальний посібник

УДК 32(4–11+4–191.2)(075.8)

ББК ФО(4)я73

ISBN 978–617–10–0131–2

© Романюк А.С., Литвин В.С., Панчак-Бялоблоцка Н.В., 2014

© Львівський національний університет імені І. Франка, 2014

Зміст

Передмова.....	6
Розділ 1. Визначення політичного простору й особливості політичної трансформації країн Центрально-Східної Європи	8
1.1. Історико-політична характеристика країн Центрально-Східної Європи.....	9
1.2. Процеси політичної трансформації у країнах Центрально-Східної Європи..	11
1.3. Оцінка рівня демократичності трансформацій у країнах Центрально-Східної Європи	18
1.4. Визначення форми правління у країнах Центрально-Східної Європи.....	21
Розділ 2. Соціополітичні поділи в країнах Центрально-Східної Європи....	24
2.1. Соціально-економічна основа соціополітичних поділів у країнах Центрально-Східної Європи	25
2.2. Етногрупова основа соціополітичних процесів у країнах Центрально-Східної Європи	34
2.3. Релігійна основа соціополітичних поділів у країнах Центрально-Східної Європи	50
2.4. Територіальна основа соціополітичних поділів у Центрально-Східній Європі	62
Розділ 3. Порівняльний аналіз інституту президентства в країнах Центрально-Східної Європи	64
3.1. Особливості обрання та вимоги до кандидатів у президенти в країнах Центрально-Східної Європи	64
3.2. Повноваження президентів у країнах Центрально-Східної Європи	70
3.3. Особливості відповідальності та дострокового припинення повноважень президентів у країнах Центрально-Східної Європи	77
Розділ 4. Порівняльна характеристика парламентів країн Центрально-Східної Європи	79
4.1. Історія парламентаризму в країнах Центрально-Східної Європи	80
4.2. Головування й управління парламентами в країнах Центрально-Східної Європи	83
4.3. Комітети як елементи структури парламентів країн Центрально-Східної Європи	87
4.4. Особливості бікамералізму в країнах Центрально-Східної Європи	93
4.5. Властивості законодавчої функції парламентів країн Центрально-Східної Європи	98
4.6. Оцінка ефективності повноважень парламентів та участі у них жінок в країнах Центрально-Східної Європи	108

Розділ 5. Порівняльна характеристика урядів країн Центрально-Східної Європи	115
5.1. Посада глави уряду та її повноваження в країнах Центрально-Східної Європи	116
5.2. Детермінанти формування урядів у країнах Центрально-Східної Європи ...	122
5.3. Особливості відповідальності урядів у країнах Центрально-Східної Європи	130
5.4. Типи урядових кабінетів у країнах Центрально-Східної Європи	138
5.4.1. Партиїні уряди більшості в країнах Центрально-Східної Європи	143
5.4.2. Партиїні уряди меншості в країнах Центрально-Східної Європи	148
5.5. Стабільність урядів у країнах Центрально-Східної Європи	153
Розділ 6. Особливості виборів і виборчих систем у країнах Центрально-Східної Європи	165
6.1. Парламентські виборчі системи у країнах Центрально-Східної Європи ...	166
6.1.1. Пропорційні виборчі системи парламентів (нижніх палат парламентів) країн Центрально-Східної Європи	172
6.1.2. Змішані виборчі системи парламентів (нижніх палат парламентів) країн Центрально-Східної Європи	183
6.2. Виборчі системи верхніх палат парламентів країн Центрально-Східної Європи	192
6.3. Особливості участі у виборах в країнах Центрально-Східної Європи ...	196
6.4. Оцінювання виборів і виборчих систем парламентів (нижніх палат парламентів) у країнах Центрально-Східної Європи	201
Розділ 7. Особливості партій і партійних систем у країнах Центрально-Східної Європи	212
7.1. Історія партій у країнах Центрально-Східної Європи у міжвоєнний період та епоху „реального соціалізму”	212
7.2. Умови, чинники й особливості формування та розвитку партій у „нових” демократіях Центрально-Східної Європи	215
7.3. Передумови становлення, етапи розвитку та стабільність партійних систем у країнах Центрально-Східної Європи	222
7.4. Урядово-опозиційні та розмірно-кількісні виміри партій і партійних систем у країнах Центрально-Східної Європи	230
7.5. Ідеологічні виміри партій і партійних систем у країнах Центрально-Східної Європи	243
7.5.1. Популізм і популістські партії в країнах Центрально-Східної Європи	249
7.5.2. Партії постматеріалістичних цінностей у країнах Центрально-Східної Європи	252

Розділ 8. Особливості процесу інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу та НАТО	256
8.1. Інститути регіональної співпраці як інструмент інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу	256
8.2. Визначення європейської інтеграції як головного пріоритету розвитку країн Центрально-Східної Європи	258
8.3. Створення та діяльність фондів для країн-кандидатів у Центрально-Східній Європі для інтеграції у Європейський Союз	260
8.4. Процес підготовки та роль спеціалізованих проектів в інтеграції країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу	262
8.5. Вступ країн Центрально-Східної Європи до НАТО	263
8.6. Переговори щодо набуття членства країн Центрально-Східної Європи в Європейському Союзі	266
8.7. Проблемні ситуації у процесі інтеграції країн Центрально-Східної Європи з Європейським Союзом	268
8.8. Вступ країн Центрально-Східної Європи до Європейського Союзу	269
Додатки	272
Робоча програма навчальної дисципліни	315
Список основної та рекомендованої літератури	333
Список використаних і рекомендованих електронних енциклопедій і баз даних	358